Bijlage: Notitie ETFAL-Beoordeling Aanvraag K3Delta Uitbreiding ontgronding Havikerwaard

Inleiding

K3Delta B.V. (hierna K3Delta) heeft op 22 augustus 2025 bij de gemeente Rheden een aanvraag ingediend bij de gemeente, ons kenmerk Z2025-002058. De aanvraag heeft betrekking op 2 activiteiten: Afwijken van de regels van het omgevingsplan (ook wel BOPA) en Werk, niet zijnde bouwwerk/werkzaamheid uitvoeren. Voor de eerstgenoemde activiteit is doorslaggevend of er voldaan wordt aan de daarvoor geldende beoordelingscriteria. Deze notitie gaat hier op in.
De notitie is bijlage bij het (ontwerp)besluit van de gemeente over de aanvraag en is onderdeel van het (ontwerp)besluit.

Samengevat zijn voor een BOPA de volgende beoordelingsregels van belang:

Juridische grondslag:	**Beoordelen van:**
Artikel 8.0a, tweede lid Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl)	De evenwichtige toedeling van functies aan locaties
Artikel 8.0b, eerste lid onder a, b en c, Bkl Artikel 8.0b, tweede lid onder a, Bkl	Instructies en instructieregels van Rijk en provincie
Artikel 8.0b, tweede lid, onder b, Bkl	Voorbeschermingsregels
Artikel 8.0b, tweede lid, onder c, Bkl	Projectbesluiten
Artikel 8.0e Bkl	Gestelde maatwerkregels

Voor de beoordeling van deze concrete aanvraag zijn alleen de bovenste 2 beoordelingscriteria aan de orde.
In het navolgende wordt achtereenvolgens ingegaan op: de exacte omvang van de aanvraag (ligging van het plangebied), de beoordeling vanuit het ruimtelijk beleid, de beoordeling vanuit landschap en cultuurhistorie, de beoordeling vanuit het aspect natuur, de kaders van de lopende ontgronding, de eigendomssituatie en de instructies en instructieregels van Rijk en provincie, waarna een conclusie volgt.

Vooraf – wat te beoordelen?

Aan K3Delta is in een aanvullingsverzoek verzocht goed in beeld te brengen wat er precies wordt aangevraagd. Daarop heeft K3Delta op 23 februari 2026 een aanvulling gedaan.

CONCEPT

Afbeelding 1: locatie volgens via het DSO ingediende aanvraag bij de gemeente:

Afbeelding 2: locatie volgens blz. 5 van de ETFAL-motivering van 03-02-2026:

Figuur 1-1 *Het wijzigings- en uitbreidingsgebied, zoals met deze deeluitwerking wordt voorgestaan, is met een arcering aangegeven.*

Afbeelding 3: locatie volgens de oplegnotitie aanvullende gegevens d.d. 23/2/2026. Dit komt niet overeen met bovenstaande afbeeldingen, maar wel weer met de figuur op blz. 13 van de ETFAL-motivering van 03-02-2026.

De aangevraagde situatie betreft:

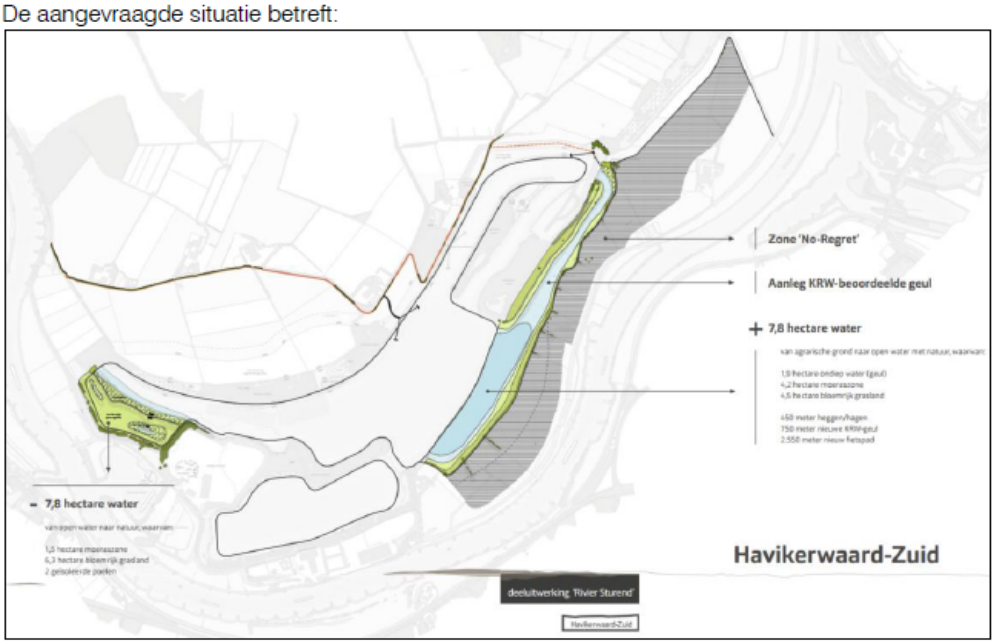

In de navolgende ETFAL-Beoordeling is uitgegaan van afbeelding 3, met daarbij de volgende kanttekeningen:

- Daaruit blijkt nog niet welke dieptes waar precies worden beoogd. En wat er wat dat betreft precies wordt beoogd bij de lopende ontgronding. Zie ook paragraaf "Kaders lopende ontgronding".
- De afbeelding gaat uit van realisatie van het ontwerpbestemmingsplan "Landelijk Gebied, herinrichting Havikerwaard 8a en omgeving" dat is opgesteld om een verondiepingsproject te verplaatsen en om bedrijfsactiviteiten van K3Delta te concentreren op een hoogwaterterrein bij Havikerwaard 8a. Dit bestemmingsplan, 'Landelijk Gebied, herinrichting Havikerwaard 8a en omgeving', heeft als ontwerp ter inzage gelegen, maar is nog niet vastgesteld, laat staan in werking getreden, omdat de uitvoerbaarheid is nog niet aangetoond. (Zie verder paragraaf "Eigendomssituatie".) Het is niet duidelijk wat consequenties zijn voor de met de BOPA-aanvraag beoogde ontwikkeling, als dit bestemmingsplan niet in werking treedt.

Nog los van welke van de mogelijke eindsituaties door K3Delta wordt nagestreefd of kan worden bereikt, is het voor de gemeente duidelijk dat de door K3Delta beoogde verdere uitbreiding/wijziging van de ontgronding geen wenselijke ontwikkeling is met name doordat dat resulteert in een grotere diepe 'hoofdplas'.

Beoordeling vanuit gemeentelijk Ruimtelijk Beleid

De toetsing aan beleid is van belang in verband met de toets aan de evenwichtige toedeling van functies aan locaties (8.0a tweede lid Bkl).

De door aanvrager gewenste uitbreiding van de zandwinning past niet in het huidige en voorheen geldende beleid en is onvoldoende integraal afgewogen. De beoogde uitbreiding van de grondstoffenwinning in de Havikerwaard is niet wenselijk. Deze conclusie wordt hieronder verder uiteengezet.

De voorlopers van het plan (zoals het principeverzoek d.d.5 april 2023) zijn ontvangen op het moment dat de structuurvisie "Omgevingsvisie Buitengebied" nog vigerend was. Ook bij de ontvangst van de voorliggende aanvraag omgevingsvergunning was dit nog het geval. Inmiddels is de structuurvisie vervangen door de Omgevingsvisie Rheden (januari 2026, geldig vanaf februari 2026). In de beoordeling van het plan is daarom ook gekeken naar het eerder geldende beleid. De visie Havikerpoort is nog wel vigerend en verder vormt de recent vastgestelde Omgevingsvisie uiteraard het kader.

Structuurvisie "Omgevingsvisie Buitengebied" 2019 en Visie Havikerpoort
De grondstoffenwinning en de gewenste uitbreiding ligt in de Havikerwaard. Voor dit gebied vormt de in 2004 vastgestelde Visie Havikerpoort een basis voor de beoordeling van plannen en initiatieven.

In de Visie Havikerpoort is het uitgangspunt om de structuur van oude geulen als basis te gebruiken voor eventuele nieuwe geulen/nieuw water. Dit geldt dus ook voor de winning van grondstoffen.

De belangrijkste verschillen tussen het voorgestelde plan en de Visie Havikerpoort zijn:

- Het voorgenomen ontwerp volgt niet langer het tracé van de Lamme IJssel, maar ligt ernaast.

CONCEPT

- Het hoofdidee van een geul met eilanden wordt verlaten door er een nieuwe geul naast te leggen en de geul uit het bestaande ontwerp, met name in het westelijk deel, anders in te richten.
- Er wordt een derde geul gerealiseerd, die niet in het verlengde ligt van de andere geulen.
- De maat en schaal van de ingrepen wijzigt sterk. Centraal in het plangebied is nu een grotere plas voorzien. Dit concurreert met maat en schaal van de IJssel en haar uiterwaarden. De IJssel is een rivier van bescheiden omvang (vergeleken met de Waal en de Bovenrijn), met uiterwaarden met een karakteristiek agrarisch cultuurlandschap, landgoedwaarden en kenmerkend reliëf.

In de Structuurvisie met de titel "Omgevingsvisie Buitengebied" uit 2019 (hierna: Omgevingsvisie Buitengebied) is het gebiedsdoel voor het deelgebied De Steeg-Dieren 'Landgoederen verbinden'. De historische en natuurlijke kwaliteiten van Veluwe tot IJssel zijn sturend.

In de Omgevingsvisie Buitengebied is opgenomen dat de gemeente Rheden realisatie en actualisatie van de Visie Havikerpoort nastreeft: 'De bestaande opgaven zijn hierbij vertrekpunt: duurzame grondgebonden landbouw, verbeteren kwaliteit en waterhuishouding van beken en natuurgebieden, robuust ecologisch verbinden van Veluwe-IJssel, ruimte voor economische dragers op landgoederen, versterken recreatieve beleving, ruimte voor dynamische riviernatuur en een veilige rivierafvoer.'

Hieruit blijkt dat het winnen van grondstoffen niet een primair doel is. Wel dat grondstoffenwinning op basis van de bestaande visie in beginsel mogelijk is, maar dan ondergeschikt aan en enkel ten behoeve van het geheel aan opgaven.

Kortom: Het voorliggende plan voldoet niet aan de Visie Havikerpoort en voldoet niet aan het gemeentelijk beleid van de Omgevingsvisie Buitengebied uit 2019. Het draagt niet bij aan de kwaliteiten van het gebied, zie daarvoor ook de nog volgende paragrafen over Landschap en Natuur.

Deze beoordeling is niet nieuw, maar ook bij het principeverzoek, als voorloper van dit plan, al eens aan aanvrager meegegeven.

Omgevingsvisie gemeente Rheden 2026
De afgelopen jaren is er vanuit de gemeente Rheden gewerkt aan de Omgevingsvisie gemeente Rheden (hierna Omgevingsvisie). De Omgevingsvisie is op 23 februari 2026 in werking getreden. In de aanloop naar deze Omgevingsvisie en als vervolg op de Omgevingsvisie Buitengebied is de volgende denklijn naar voren gekomen.
De gemeente wil in het landelijk gebied primair ruimte geven en behouden voor de natuur en de landgoederen en het daarmee samenhangende (agrarisch) cultuurlandschap. Dit geldt met name ook voor de Havikerwaard. Het agrarisch gebruik als (economische) drager voor de landgoederen heeft de inrichting van het landschap bepaald. De ambitie van de gemeente is het bestaande agrarisch intensieve gebruik om te vormen naar natuurinclusieve landbouw. Dit betekent bijvoorbeeld meer gebruik maken van mogelijkheden om de uitstoot (zoals stikstof) bij agrarische bedrijven te beperken, op andere wijzen zaaien en bemesten, extra maatregelen ten behoeve van het versterken van de biodiversiteit en het landschap. Deze maatregelen kosten direct of indirect ruimte. Het betekent in feite dat de agrarische bedrijfstak minder intensief zal worden en er meer behoefte is aan landbouwgrond en grond voor natuur.

Voor het landelijk gebied, en ook voor de Havikerwaard, zien we daarom geen ruimte voor andere functies die dit belemmeren. Grondstoffenwinning en uiteindelijk een permanente en onomkeerbare grote oppervlakte aan water draagt niet bij aan de genoemde doelen voor het buitengebied als geheel en voor de Havikerwaard in het bijzonder. Het areaal agrarisch cultuurlandschap zal verminderen met een uitbreiding van de grondstoffenwinning.

Deze denklijn heeft inmiddels ook een plek gekregen in de in januari 2026 vastgestelde Omgevingsvisie, blijkt uit de volgende citaten uit de Omgevingsvisie:

De landbouw draagt bij aan het behoud van het cultuurlandschap en speelt een rol in de lokale economie, waaronder die van de landgoederen in onze gemeente. Natuurinclusieve landbouw is de richting waar we naar toe gaan. Om dat te bereiken, werken we samen met onze boeren. Biodiversiteit, circulariteit en het versterken van het cultuurlandschap hebben prioriteit. We kiezen ervoor samen met de landgoederen en andere betrokkenen in het landelijk gebied de noodzakelijke ontwikkelingen en transities te realiseren.
In het landelijke gebied zijn natuur, natuurinclusieve landbouw, natuurlijke watersystemen, drinkwaterwinning en ruimte voor de rivier de primaire functies. Voor andere intensieve economische functies die hier afbreuk aan doen, zoals grootschalige recreatie en toeristische functies, fastfoodketens, bouw- en sloopbedrijven en zandwinning geven we geen ruimte.
(…)
Er komt geen ruimte voor grootschalige intensieve functies die afbreuk doen aan de kleinschaligheid van het landschap, zoals grootschalige recreatie en toeristische functies, fastfoodketens, bouw- en sloopbedrijven en zandwinning.

Kortom: naast dat het voorliggende plan niet past in de uitgangspunten van het voorheen geldende beleid past het plan ook niet in de recent vastgestelde Omgevingsvisie gemeente Rheden 2026.

Integrale afweging in het hele uiterwaardengebied HBFO
De gemeente is aangesloten bij de gebiedstafel HBFO (Havikerwaard, Beimerwaard, Fraterwaard, Olburgerwaard). De gebiedstafel HBFO is een samenwerkingsverband van overheden (ook de gemeente Rheden) en gebiedspartners. Gezamenlijk wordt gekeken hoe om te gaan met de ambities die (bijvoorbeeld vanuit de rivier en vanuit natuur, drinkwater, landbouw) op het gebied worden geprojecteerd.

Belangrijk hierin zijn de ambities vanuit het programma Ruimte voor de Rivier 2.0. Hierin werken het Rijk en de regio gezamenlijk aan de inrichting van een nieuw, toekomstbestendig rivierengebied. Het programma bevat maatregelen voor de korte en de lange termijn, gericht op stabilisatie van rivierbodems en veilige waterafvoer. De maatregelen houden rekening met de vijf functies van rivieren: veilige waterafvoer, zoetwaterbeschikbaarheid, ecologische waterkwaliteit en natuur, bevaarbaarheid en regionale economische ontwikkeling. In de loop van de komende jaren zal blijken welke concrete maatregelen worden gekozen en wat dit betekent voor de Havikerwaard.
Verder van belang is dat er vanuit KRW en PAGW ambities zijn om te komen tot meer riviernatuur. Ook op dit vlak is nog niet helder hoe deze ambities gaan neerdalen in het HBFO-gebied. Waarschijnlijk betekent dit een ruimteclaim in het HBFO-gebied.

CONCEPT

De huidige vergunde grondstoffenwinning in de Havikerwaard heeft al een grote impact op het gebied, zowel ruimtelijk, landschappelijk als ook op het grondwater en op de IJssel. De nu voorgestelde uitbreiding van de grondstoffenwinning (met name de voorgestelde grotere en diepe plas) zal deze effecten doen toenemen.

Wanneer de ambities voor het gebied meer duidelijk zullen worden is het de bedoeling om het gebiedsproces HBFO weer op te starten om met de betrokken partijen verder te onderzoeken hoe het gebied kan worden heringericht. Het is de bedoeling dit vast te leggen in een visie voor het gebied. Water en bodem zijn hierin sturend. Mogelijk kan een (beperkte) uitbreiding van de grondstoffenwinning hier ook een plaats in krijgen, als dat de gezamenlijke visie ondersteunt, maar het is nu nog te vroeg om dit te kunnen beoordelen. Mogelijk staat het nog op te stellen doelstellingen in de weg. De grondstoffenwinning is immers onomkeerbaar.

Kortom: een eventuele uitbreiding van de grondstoffenwinning in de Havikerwaard zou in het geheel van belangen, integraal moet worden afgewogen voor het hele HBFO-gebied. Dat is op dit moment niet volledig gedaan en ook nog niet mogelijk. In elk geval moet hiervoor breder gekeken worden dan alleen de eigendommen van aanvrager K3Delta.

Beoordeling landschap en cultuurhistorie

De basis voor het rijke cultuurlandschap in de Havikerwaard is gelegen in de ontstaansgeschiedenis van de ondergrond – het ontstaan van de stuwwal met de uitspoelingswaaiers en de werking van de rivier - en het systeem van landgoederen die zich uitstrekken van de hoger gelegen Veluwe tot aan de IJssel.
Dit vormt in de Havikerwaard een zichtbaar samenhangend geheel: de IJssel met de zomerdijk, oeverwallen, oude rivierarmen en -geulen en laagten, het kasteel met de tuin, de bronbossen en beken, de boerderijen op hoger gelegen delen in de uiterwaarde en de (voormalige) steenfabrieken met spoorbanen. Er zijn verschillen in openheid dichter bij de rivier en beslotenheid bij de ensembles van boerderijen en bij de overgangszone van hoog naar laag. In de verkavelingsstructuur is de ondergrond afleesbaar.

Met de huidige winning van grondstoffen in de Havikerwaard zou een eindbeeld worden gerealiseerd waarbij de bestaande plassen zouden worden getransformeerd tot een stelsel van geulen dat beter aansluit bij de morfologie van het landschap en bij de Lamme IJssel. Hierbij zouden enkele eilanden zorgen voor geleding. De huidige situatie wijkt hier echter al van af. Daardoor is er geen sprake van een logische aansluiting van de winningsplassen op de ondergrond en het landschap van de Havikerwaard. De grondstoffenwinning zoals die er nu is doet daarom al afbreuk aan de kwaliteiten en de leesbaarheid van het waardevolle cultuurhistorische landschap van de Havikerwaard.

Conclusie: De samenhang in -, en de kwaliteiten en leesbaarheid van, het cultuurhistorische landschap gaat in deze aanvraag achteruit. Vanuit landschap en cultuurhistorie is de aangevraagde ontwikkeling ongewenst.

Beoordeling vanuit Natuur

De realisatie van een duurzame, evenwichtige en haalbare invulling van gewenste functies binnen de IJsseluiterwaarden is gezien de bewerkte ruimte al een grote

uitdaging. Het realiseren van meer diepere plassen draagt niet tot nauwelijks aan gewenste functies bij, maar beperkt juist de mogelijkheden om het gebied zodanig te ontwikkelen dat aan die functies voldoende recht kan worden gedaan op onomkeerbare wijze. Natuurinclusieve landbouw vraagt juist om meer ruimte evenals ontwikkeling van riviergebonden natuur.
Het plangebied maakt tevens onderdeel uit van Natura 2000-gebied 'Rijntakken' en is aangewezen als vogelrichtlijngebied. Onder de aangewezen vogelsoorten bevinden zich met name soorten die kenmerkend zijn voor extensieve gebruikte graslanden, riet- en ruigte, en ondiep water met slikjes. Diep water draagt weinig bij en is bovendien door vorige vergravingen ook in de vorm van grote plassen al aanwezig. Overigens zien wij een ecologische bijdrage van nieuwe diepe plassen ook niet als geen sprake zou zijn van vogelrichtlijngebied. Ook dan zou de ontwikkeling van een diepe plas o.i. niet of veel te weinig bijdragen aan de ontwikkeling van habitat van soorten die typisch zijn voor natuurinclusieve extensieve landbouw en natuurlijke riviersystemen.
De voorgestelde natuurontwikkeling buiten de te realiseren plas als onderdeel van het plan draagt ongetwijfeld bij aan de ontwikkeling van natuurwaarden in het gebied, maar neemt niet de negatieve gevolgen van een nieuwe diepe plas weg, namelijk de potenties die dit heeft voor natuurinclusieve landbouw danwel riviergebonden natuur in een gebied met beperkte ruimte.

Samengevat is de ontwikkeling vanuit het perspectief ecologie en natuur ongewenst.

Kaders lopende ontgronding

In de Havikerwaard is K3Delta bezig met een lopende ontgronding. Hiervoor heeft de gemeente op 29 november 2016 het bestemmingsplan 'Gebiedsontwikkeling Havikerwaard Zuid' vastgesteld. In het bestemmingsplan is naast inrichtingstekening en faseringsbepalingen ook een hoogtekaart opgenomen. Hierin zijn voor het hele gebied de bij het eindsituatie aan te houden waterdieptes opgenomen. Voor de borging van het eindbeeld zijn daarnaast ook privaatrechtelijke afspraken gemaakt tussen de gemeente en K3Delta. In de nu voorliggende aanvraag BOPA lijkt het beeld gegeven te worden dat de lopende ontgronding wordt uitgebreid en in het gebied wel een verondieping plaats zal vinden, maar de lopende ontgronding verder niet wordt geraakt. Dat laatste zal in ieder echter toch wel geval zijn aan de rand van de lopende ontgronding aan de kant van de beoogde uitbreiding. In ieder geval is onvoldoende duidelijk hoe K3Delta wil omgaan met bovengenoemde kaders en afspraken.

Eigendomssituatie

Ondergeschikt aan het voorgaande wordt nog toegevoegd dat ook de uitvoerbaarheid van de aangevraagde onvoldoende zeker is. Conform een intentieovereenkomst tussen K3Delta en de gemeente is een bestemmingsplan gebracht om de locatie van een verondiepingsproject te verplaatsen en om bedrijfsactiviteiten van K3Delta te concentreren op het hoogwaterterrein bij Havikerwaard 8a. Dit bestemmingsplan, 'Landelijk Gebied, herinrichting Havikerwaard 8a en omgeving', heeft als ontwerp ter inzage gelegen. Door Bingerden B.V., eigenaar van een deel van de betrokken gronden, is een zienswijze ingediend tegen dit bestemmingsplan. De gemeente heeft K3Delta gevraagd, zoals opgenomen in de intentieovereenkomst, Bingerden B.V. schriftelijk te

laten aangeven in te stemmen met het bestemmingsplan. K3Delta is dit tot nog toe niet gelukt. Dezelfde partij Bingerden B.V. is eigenaar van een deel van de gronden waarop de BOPA-aanvraag ziet, namelijk het westelijk deel waar K3 beoogd de bestaande plas te verondiepen. Er kunnen daarom vraagtekens gezet worden bij de uitvoerbaarheid van de BOPA-aanvraag.

Instructies en instructieregels van Rijk en provincie

Van strijdigheid met instructies en instructieregels van het Rijk is thans niet gebleken. De gemeente heeft op 29 januari 2026 een adviesbrief ontvangen van de provincie over de aanvraag BOPA (bijlage). Hierin gaat de provincie in op Natuur en Landschap. Mogelijk dat met de door K3Delta ingediende aanvullingen (deels) afdoende antwoorden worden gegeven op het gestelde in de adviesbrief. In ieder geval dient de gemeente het ontwerpbesluit voor te leggen aan de Provincie voor instemming vanwege het Ganzenrustgebied.

Conclusie

Geconcludeerd kan worden dat er niet voldaan wordt aan het vereiste van een evenwichtige toedeling van functies aan locaties en dat de aanvraag niet voldoet aan de beoordelingsregels voor de BOPA.

CONCEPT